

ФІЗИЧНА ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ ЯК УМОВА ЇЇ УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Н.А.КОТ

Україна, м. Бердянськ, Бердянський державний педагогічний університет

Адаптація дитини до школи – одне з найважливіших завдань сучасних психолого-педагогічних досліджень. Її актуальність детермінована тим, що вступ до школи, початковий період навчання викликає перебудову усього способу життя і діяльності дитини. Навчальна діяльність, як і будь-який новий, ще не засвоєний вид діяльності, вимагає мобілізації всіх психічних і фізичних сил дитини для того, щоб опанувати необхідні навички, пристосуватися до нового режиму дня, встановити сприйнятливі взаємовідносини з учителем, знайти своє місце серед групи нових товаришів (М. Антропова, О. Боделан, М. Безруких, Л. Венгер, В. Котирло, В. Мухіна та ін.).

Як правило, процес адаптації більш-менш успішно завершується у першому півріччі, але у певної кількості учнів вона може набути несприятливих рис. Це виявляється не тільки у психосоматичних хворобах, але й у швидкій втомлюваності, постійному психофізичному напруженні, негативному емоційному фоні [2, 3, 5, 7]. Щоб період адаптації був для дитини менш хворобливим, її треба завчасно готувати до школи.

Незважаючи на значну кількість досліджень проблеми готовності дошкільника до шкільного навчання, до теперішнього часу не отримала належного висвітлення роль фізичної культури у формуванні адаптаційних здібностей майбутніх учнів до навчальної діяльності, не розкрита до кінця роль фізичної готовності у цьому процесі.

На стан фізичної готовності не звертають увагу як вихователі, так і батьки, які переважно контролюють питання інтелектуального розвитку дитини, орієнтуючись, насамперед, на вимоги школи до випускника дошкільної установи. І якщо сьогодні під час вступу до школи фізична готовність ніяк не оцінюється, а стан здоров'я не береться до уваги, то і на дошкільному етапі ці аспекти відходять на другий план, а іноді і зовсім відсутні в системі роботи дошкільного навчального закладу. А це вимагає обов'язкового введення у систему загальної готовності старших дошкільників до навчання у школі блоку фізичної готовності, вивчення і розробки його компонентів і основних характеристик.

Ситуація щодо вирішення даної проблеми суттєво не змінилася із введенням до штатного розкладу дошкільного навчального закладу ставки інструктора з фізичного виховання. В цілому це позитивно вплинуло на ефективність фізкультурно-оздоровчої роботи з дошкільниками, проте не змінило підходи до процесу формування фізичної готовності дитини до школи.

Багаторічні спостереження дозволили нам зробити висновок, що на стан фізичної готовності не звертають увагу як педагоги, так і батьки, які переважно контролюють питання інтелектуального розвитку дитини, орієнтуючись, насамперед, на вимоги школи до випускника дошкільної установи. І якщо сьогодні під час вступу до школи фізична готовність ніяк не оцінюється, а стан здоров'я не береться до уваги, то і на дошкільному етапі ці аспекти відходять на другий план, а іноді і зовсім відсутні в системі роботи як дошкільного закладу в цілому, так і інструктора з фізичного виховання зокрема.

Анкетування інструкторів дошкільних навчальних закладів Дніпропетровської, Запорізької, Донецької областей показало, що складність у вирішенні даної проблеми обумовлена об'єктивними причинами:

1. Інструктори з фізичного виховання не бачать необхідності у здійсненні даної роботи, адже декларована наступність у роботі дошкільного закладу та школи з питань фізичного виховання так і залишається декларованою: неузгоджені програми з фізичної культури дітей дошкільного та молодшого шкільного віку; більшість вчителів фізкультури не знайомі із віковими особливостями фізичного розвитку старших дошкільників, завданнями та загальними показниками фізичної компетентності, які визначені у програмах для дитячих садків.

2. У практиці навчання дітей в дошкільних навчальних закладах використовується значна кількість різноманітних програм. Звертає на себе увагу стандартний набір засобів фізичного виховання, вузько направлений і, в основному, утилітарний характер їх використання. Питання фізичної готовності дітей до навчання у школі в цих програмах майже не піднімається.

3. Фахівці з фізичного виховання, в основному, займаються розвитком фізичних здібностей дошкільників, формуванням у них рухових умінь і навичок. Як правило, це здійснюється без цільової орієнтації на забезпечення готовності до майбутнього навчання.

4. Відсутня взаємодія в роботі педагогічної, психологічної та медичної служби дошкільного закладу у вирішенні даного питання.

5. У науково-методичній літературі чітко не окреслено змістовну сторону фізичної готовності. Інструктори не мають повного уявлення, що саме і як потрібно діагностувати. Крім того, часто змішуються поняття «фізична готовність» і «фізична підготовленість», хоча друга є одним з компонентів першої.

Таким чином виникає потреба у окресленні змістовної сторони фізичної готовності старших дошкільників до навчання у школі. Для її визначення ми вдалися до аналізу науково-методичної літератури. В останні роки у періодичних виданнях та наукових збірках з'явилися статті вітчизняних і зарубіжних вчених присвячені проблемі фізичної готовності дошкільників до систематичного навчання (О. Богініч, М. Лаврентьєва, Р. Сольонова, І. Спірина, В. Якименко та ін.). Дослідники визначають фізичну готовність як найважливішу комплексну характеристику особистості дитини старшого дошкільного віку, яка полегшує процес адаптації першокласника до школи, є запорукою успішного навчання.

Узагальнюючи матеріали публікацій, слід зазначити, що провідним показником фізичної готовності старших дошкільників до школи вчені визначають рівень *фізичної підготовленості* дитини (Е. Вільчковський, Н. Ноткина, Р. Сольонова та ін.). Її міцний фундамент, закладений на основі поєднання диференційованого навчання дітей основним видам рухів з розвитком фізичних якостей та рухових здібностей дозволяє досягти гармонійного фізичного розвитку. На сьогоднішній день фізична підготовленість дітей України не відповідає вимогам сучасного суспільства (О. Боделан, С. Корнієнко, Т. Круцевич, Б. Шиян та ін.). За результатами обстежень, проведених у різних регіонах країни, низький рівень фізичної підготовленості мають до 40 % дітей дошкільного віку.

Своєчасне і поглиблене вивчення фізичної підготовленості дозволить виявити не тільки досягнутий дитиною рівень розвитку моторики, ступінь їх відповідності віковим нормам, але й її потенційні рухові можливості, визначити причини відставання або випередження в засвоєнні програми і намітити педагогічні шляхи, що будуть сприяти оптимізації рухової активності.

Рухова активність також є важливим показником фізичної підготовленості дітей. Вона є не тільки фізіологічно обґрунтованим засобом розвитку загальної витривалості, а й сприяє підвищенню розумової і фізичної працездатності, поліпшенню емоційного стану, повноцінному фізичному і психічному розвитку дітей, зміцненню їх здоров'я.

Гігієністи вважають, що про фізичну готовність не можна судити без врахування *стану здоров'я* дітей, рівня *морфофункціонального і психомоторного розвитку*

(В. Доскін, Ю. Змановський, Д. Ельконін та ін.). Наявність захворювань, ступінь опору організму несприятливим умовам зовнішнього середовища, рівень та гармонійність фізичного розвитку, фізіологічні реакції різних систем організму на фізичні навантаження – характеристики стану здоров'я дитини. Їх вивчення дозволить розподілити дошкільників на три групи здоров'я: основну, підготовчу та спеціальну.

Де хто з дослідників відносить до компонентів фізичної готовності ступінь *оволодіння культурно-гігієнічними навичками* (В. Якименко). Першокласник повинен уміти впорядкувати своє робоче місце, утримувати в чистоті шкільне приладдя, контролювати свій зовнішній вигляд. Розвиток цього компоненту, додає фізичній готовності повноту і завершеність.

На нашу думку, обов'язковим компонентом фізичної готовності дитини до школи є й *емоційно-мотиваційний стан*, який виявляється у стійкому інтересі, емоційній налаштованості, у бажанні виконувати різноманітні вправи, усвідомлено відноситися до свого здоров'я. Дослідження С. Ліх, Л. Сварковської довели, що вмотивована дитина досягає більш значних успіхів в оволодінні рухами.

Відсутність даних про будь-який з компонентів робить висновок про ступінь фізичної готовності дітей до навчання в школі некоректним.

Програма формування фізичної готовності старших дошкільників до навчання у школі повинна реалізовуватися, в першу чергу, інструктором з фізичного виховання. Проте завдання її формування слід розглядати як одну з найважливіших самостійних цілей роботи дошкільної установи. Мета веде за собою визначення завдань, вирішення яких повинно здійснюватись через систему засобів, методів і форм роботи. Реальний успіх цієї роботи можливий за умови взаємодії медичної, психологічної, педагогічної і методичної служб дошкільної установи на всіх етапах роботи з формуванню фізичної готовності дітей до шкільного навчання.

Зусилля дошкільних працівників повинні поєднуватися з зусиллями батьків майбутніх учнів. Більшість з них на етапі підготовки до навчання залишають поза увагою фізичний розвиток дитини. Тому необхідно проведення різноманітних форм просвітницької роботи з батьками саме з цього питання.

Такою ж необхідною є й взаємодія дошкільної установи та школи. Саме вона забезпечує реалізацію наступності в роботі з фізичного виховання дітей. Дана проблема є однією з найважливіших в системі безперервної освіти. На дошкільному етапі освіти повинна зберігатися самоцінність дошкільного дитинства, формуватися фундаментальні особистісні якості дитини та забезпечуватися її повноцінний фізичний

розвиток, що є основою успішного навчання у школі. Школа зобов'язана враховувати досягнення дошкільника і будувати роботу, спираючись на його інтелектуальний та фізичний потенціал та розвиваючи його.

Отже, робота дошкільного закладу з питань формування фізичної готовності старших дошкільників до школи дозволить не тільки продемонструвати роль фізичної культури у формуванні адаптаційних здібностей майбутніх учнів до навчальної діяльності, але й більш успішно вирішити проблему адаптації дитини до умов шкільного навчання.

Література:

1. Адаптация ребёнка к школе: диагностика, коррекция, педагогическая поддержка / [под ред. М. Р. Битяновой]. – М.: Педагогика, 2008. – 112 с.
2. Боделан О. Р. Психологічне забезпечення адаптації дітей шестирічного віку до навчальної діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 / О. Р. Боделан – Одеса, 2000. – 24с.
3. Лаврентьева М. В. Физиологическое развитие и школьная успеваемость [Електронний ресурс] / М. В. Лаврентьева. – Режим доступа: <http://www.portal-slovo.ru>
4. Лих С. А. Формирование эмоционально-волевой готовности детей к обучению в школе средствами физического воспитания: автореф. дис. на соискание научн. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / С. А. Лих. – Краснодар, 2000. – 24 с.
5. Потупчик Т. В. Клинико-функциональная характеристика состояния здоровья и адаптационно-приспособительных процессов у детей первого года обучения в школе: автореф. дис. на соискание научн. степени канд. мед. наук: спец. 14.01.08 – Педиатрия / Т.В. Потупчик. – Красноярск – 2013. – 24 с.
6. Шебеко В. Н. Формирование личности ребенка дошкольного возраста средствами физической культуры: автореф. дис. на соискание научн. степени доктора пед. наук: спец. 13.00.02 / В. Н. Шебеко. – М., 2011. – 32с.
7. Якименко В. А. Физическая готовность к обучению в школе как условие успешной адаптации первоклассников / В. А. Якименко // Педагогическое образование и наука. – М.: МАНПО. – 2007. – №1. – С. 69-72.